Ecouri la Bicentenarul Giuseppe Verdi

(Grigore Constantinescu – 21 octombrie 2013)

Neîndoios, prezența care domină a doua parte din secolul al XIX-lea în arta lirică meridională este cea a lui **Giuseppe Verdi** (1813 - 1901). Comanda Scalei din Milano pentru prima sa operă, îl lansează către creația de gen. Primul pas pe scena lirică aparține în mare parte unei conjuncturi favorabile. Reperul: prezentarea operei **Oberto, Conte din San Bonifacio**, la Scala din Milano, în 1839. Personalitatea verdiană este distinctă și, din perspectiva timpului, va fi posibil să o discernem, pentru a observa cum a rodit în capodopere, odată cu maturitatea. Dramaturgia devine, intuitiv și vocațional, o preocupare prioritară pentru Giuseppe Verdi, mereu mai convins că alegerea motivelor de inspirație îi poate deschide calea spre teatrul cu muzică, realizat „altfel", ca un progres față de cel al predecesorilor săi, Rossini, Donizetti, Bellini. Este un al doilea moment de desprindere de trecutul apropiat și, probabil, modul de a simți nevoia afirmării noului în opera mijlocului de secol XIX.

În cariera verdiană, un mare reper devine cel al așa numitei „trilogii populare", ce cuprinde capodopere de celebritate mondială. În gândirea muzicală a lui Verdi surprindem noi modificări ale concepțiilor creatorului, în **Rigoletto**, operă în care predomină scriitura pentru mici ansambluri – duo, terzet, cvartet – și nu cea destinată ariilor, de genul „fotografiei sonore" și canzonettei. După această capodoperă, „trilogia" împlinește, cu **Il Trovatore** și **La Traviata**, momentul pragului prin care Verdi accede la deplina măiestrie, drept urmare a experiențelor creatoare anterioare. formatoare de stil, concepție și personalitate. Poate, într-o anumită măsură, **Il Trovatore** semnifică abordarea unitară a temperamentalului, ca tensiune și emotivitate, acea manieră de exprimare imediată, prină de voință și strălucire a vocalității. În următoarele decenii, Verdi va continua ascensiunea spre desăvârșire, înfruntând totuși dificultăți în elaborarea dramaturgiei muzicale, cu încercări ce se reflectă în titluri ce par, din perspectiva timpului, de plan secund (**Vecerniile siciliene, Simon Boccanegra, Bal mascat, Forța destinului, Macbeth** remaniat). În această perspectivă, cu **Don Carlo**, după anii de afirmare și incursiunile tematice ulterioare, se poate considera că evoluția creatoare reprezintă apogeul operei romantice italiene inspirate din istorie. Acum nu mai este vorba de istoria Italiei, ci de preocuparea pentru perspectiva ideatică, o istorie a Spaniei văzută, comentată și repovestită de un german și prelucrată pentru genul liric de un italian, pe un libret în limba franceză. Dar, în principiu, viziunea monumentală a operei lui Verdi conturează o frescă a timpului acțiunii, implicând, nu doar ilustrativ, personalități istorice importante ale epocii respective. În ultima perioadă de creație, prin confruntarea caracterelor, forța pasiunii și expresivitatea muzicii, **Aida** este o impresionantă dramă romantică, învecinată cu drama muzicală wagneriană. Drumul creației verdiene, de la modelele melodramei lirice italiene din prima perioadă romantică, urcă cu consecvență treptele măiestriei, efort sisific, până la expresia perfectă a dramei lirice declamatorii. Personalitatea sa emoționează prin simțul grandorii, fie că este vorba de accentele patriotice, de „vocalitatea" nestăvilită din **Nabucco, Attila, Ernani** sau cizelarea rafinată a teatralității vocale din **Otello, Falstaff**. Înainte de Boito, compozitorul a mai colaborat cu alți maeștrii libretiști care au contribuit la condițiile împlinirii sale teatrale, bazându-se pe scrieri de Schiller, Shakespeare, Gutierrez sau Hugo.

În domeniul vocal, Verdi a părăsit din proprie voință belcantoul în favoarea cântului dramatic, al realismului teatral, solicitând vocilor dramatice aceeași suplețe, aceleași efecte de expresie patetică

în toate registrele. Rolul orchestrei a crescut, Verdi oferindu-i o funcție esențială, mai ales după „trilogia populară”, ajungând spectaculoasă după **Don Carlos**, cu ale sale culminații vocal-simfonice și comentarii autonome ale dramei romantice. Scriitura instrumentală, inițial cu un primat monteverdian de monodie acompaniată, a urmat același drum ascendent, cu treptate câştiguri în armonie și polifonie, culminând cu semnătura verdiană la final de carieră, superba fugă din **Falstaff**. Verdi a ilustrat astfel la modul ideal, fără slăbiciunile inerente psihologiei romanticilor, ideea exprimată de el cândva: „Evenimentele vieții mele sunt operele mele.”

Primele ecouri ale aniversării Bicentenaului nașterii marelui romantic Giuseppe Verdi considerăm că au fost momentele dedicate lui în repertoriul Festivalului Internațional „George Enescu” din abia încheiatul moment autumnal al lunii septembrie. În Recviemul verdian dirijorul Antonio Papano a selectat un cvartet solistic pe măsura capodoperei, rezonând la unison cu idealul capodoperei în versiunea Orchestrei și corului Accademiei Santa Cecilia din Roma. În tradiția muzicală italiană, creația lui Verdi este un monument filosofic și artistic pe care, la fiecare audiție, îl percepem prin importanța sa ca mesaj de credință în valorile umanității. Suntem convinși că maestrul Antonio Papano și ansamblul pe care îl conduce au dorit să aducă în România toată noblețea spiritualității italiene, de care dintotdeauna am fost legați ca faptă și afinități. Evenimentul audiției Recviemului a avut în Fetivalul enescian această încărcătură de noblețe și afecțiune, răsplătită de ovațiile publicului. Cele patru **Piese sacre pentru cor și orchestră** de Verdi, propuse de Daniel Barenbloim, surprind printr-o concepție muzicală sobră, cu stăpânie a polifoniei și cunoaștere a orchestrației de sorginte arhitectonică monumentală, dedicată elevației mistice în superbe incantații și recitative nu lipsite de dramatism. Audierea și înțelegerea unei lucrări mai greu accesibile a fost compensată de suplimentele oferite de Capela simfonică berlineză și dirijorul Daniel Barenboim. Cu cele două Preludii din muzica operei **La Traviata** și Uvertura la **Vecerniile siciliene** Barenboim a impus geniul de simfonist al marelui sărbătorit, capabil să înalțe spectaculos decorurile sonore ale dramei, în fața martorului uimit că nu știe ce-l așteaptă.

Putem considera un semn de personalizare al Operei Naționale București faptul că evenimentele muzicale recente se leagă între ele. Iată, în contextul repertorial al celei de a XXI-a ediții a Festivalului internațional „George Enescu”, prima scenă lirică a României și-a adus contribuția cu premiera, în 9 septembrie, a operei **Otello** de Giuseppe Verdi, compozitor aniversat în 2013 pentru cei 200 de ani de la naștere. La mijlocul lunii octombrie, același teatru transforma ecoul acestei premiere în evenimentul deschiderii de stagiune 2013-2014.

Cu **Gala Verdi**, stagiunea Orchestrei Naționale Radio împlinește propriul său omagiu dedicat marelui compozitor romantic italian sărbătorit în 2013, cu prilejul Bicentenarului. În concordanță cu trăsăturile caracteristice programelor, în care relația cu publicul în Studioul de concerte interacționează cu cea a audițiilor transmisiilor radiofonice în direct, programul acestei Gale a ridicat realizarea întegrală la cota evenimentului interpretativ și repertorial. Corul și orchestra, sub conducerea dirijorului Gabriel Bebeșelea, au panoramat câteva mari momente de ansamblu prin spectaculozitatea unor pagini vocal-simfonice aparținând operelor **Nabucco, Trubadurul** și **Aida**. Firește, chiar în formă concertantă, muzica verdiană impresionează prin forța efectului scenic. Selectarea prezențelor solistice a adăugat satisfacții majore, oferite de voci ce aparțin generațiilor tinere, deja afirmate pe plan internațional. În prim plan, s-a situat astfel soprana lirico-lejeră Teodora Gheorghiu, artistă care de câte ori revine în fața publicului românesc, primește meritate ovații, în această seară cu momente alese din **Rigoletto** și **Falstaff**. Prezent cu arii de bravură, dar și partener al Teodorei Gheorghiu, tenorul Teodor Ilincăi a devenit în ultimele stagiuni o voce

aplaudată și pe marile scene lirice europene, pentru strălucirea abordărilor eroice în operele italiene, disponibilitate demonstrată și în paginile verdiene din **Trubadurul**, sau **Lombarzii**. Cvartetul solistic s-a întregit cu grația expresivă a mezzo-sopranei Roxana Constantinescu, mai ales în exotica realizare iberică a ariei din **Don Carlo**. Ion Dimieru a răspuns de asemenea solicitărilor, aflat la unul din primele dialoguri cu publicul concertelor stagiunii Radio. În întregul său aniversar, Gala Verdi ne va rămâne în memorie prin ambivalența evocării valorilor artistice aparținând componistiii romantice și confirmărilor interpretative ale artei lirice românești internaționale actuale.